

BUGÜNKÜ TÜRKİYE VE KAZAK TÜRKÇELERİNİN KELİME HAZİNESİ VE SOSYAL YAŞAMA DAİR SÖZ VARLIKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Elif Derya ÖZDEMİR* , Mustafa ARSLAN**

* *PhD Student, Suleyman Demirel University, Faculty of Education and Humanities, Department of Philology, elif.ozdemir@sdu.edu.kz*

***Assoc. Prof. Dr. International Black Sea University, Faculty of Education and Humanities, Department of Turkish Philology, marslan@ibsu.edu.ge*

ÖZ

Anahtar kelimeler:

*Kazak Türkçesi,
Türkiye Türkçesi,
Sosyal hayat, Söz
varlığı,
karşılaştırma.*

Dillerin hayatlarını idame ettirmeleri söz varlığını canlı tutmalarına bağlıdır. Geçmişte kimi diller diğer dillerin etkisiyle yok olup gitmişlerdir. Aynı menşeden çıkan Kazak ve Türkiye Türkçelerinin kelime hazinelerinin oluşumu ve gelişimi bununla birlikte sosyal yaşama ait söz varlıkları arasındaki ses, şekil ve semantik benzerlikler ve farklılıklar bu çalışmada araştırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca eski Türkçe geleneğini sürdürmeleri yönüyle de her iki karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada, nitel araştırma kapsamında doküman analizi yöntemiyle veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler Excelde tasnif edilerek tablo haline getirilmiş, çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Bulgulara göre sosyal hayata dair Kazak ve Türkiye Türkçeleri arasında kimi ses ve şekil yapılarında değişiklikler saptanmıştır. Kazak Türkçesinin Türkiye Türkçesine göre eski Türkçe geleneğini devam ettirdiği anlaşılmıştır. Her iki dilde aynı Arapça ve Farsça sözcükler farklı olarak dilin ses hançeresine uyarlandığı görülmektedir. Kazak Türkçesinde kimi sözcüklerin Kazakça asıllarının yerine Rusçalarının kullanıldığı saptanmıştır. Türkiye ve Kazak Türkçelerinin yeni kavramları karşılama da birbirlerinin söz varlığından istifade etmeleri açısından bu ve benzer çalışmalar önemlidir.

COMPARISON OF VOCABULARIES OF TODAY'S TURKISH AND KAZAKH LANGUAGES AND WORDS ABOUT SOCIAL LIFE

ABSTRACT

Keywords:
Kazakh Language,
Turkish Language,
Social life, Vocabulary,
Comparison

The maintenance of languages depends on the usage of vocabulary in that language. In the past, some languages have disappeared under the influence of other languages. The similarities and differences between the vocabulary of Kazakh and Turkish languages, which originated from the same origin; the changes in the vocabulary about the social life; which one of them is more dependent on the old Turkish; and the similarities and differences between the sound, shape and semantics have been tried to be investigated in this study. Data were collected by document analysis in the scope of qualitative research. The obtained data is classified, tabulated, analyzed and interpreted in Excel. According to findings, changes in some voice and form structures of words regarding social life between Kazakh and Turkish languages have been determined. It has been found that Kazakh language continued the old Turkish tradition rather than Turkish language. It can be seen that in both languages the same Arabic and Persian words are adapted to the sound dagger. It has been found that some words are used in Russian origin instead of Kazakh in Kazakh language. This and similar studies are important for meeting new concepts in terms of benefiting from each other's vocabularies in Turkish and Kazakh languages.

1. Giriş

Söz varlığı, yalnızca bir dilde yer alan bazı seslerin birleşmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar, veya dilbilimdeki terimiyle göstergeler olarak değil, onla birlikte o dili konuşan bireylerin kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti şeklinde düşünülmelidir (Aksan, 1996:7).

Dillerin etkili, güzel ve doğru bir şekilde kullanılabilmesinde bireylerin sahip oldukları kelime hazinesinin önemi bir hayli büyüktür. Söz varlığı, sözcük veya kelime serveti, sözcük veya kelime dağarcığı, sözcük veya kelime aynı anlam evrenine sahiplermiş gibi algılanmaktadır ve kullanılmaktadır (Güneş, 2007: 203).

Dil bilimine göre, doğal dillerin bireylerin düşünce sisteminden, yaşantı şekillerinde meydana geldiği gerçeğinden hareketle dünya üzerinde ilkel hiçbir dil var olmadığı kabul edilir. Fakat bilim, sanat ve teknoloji sahalarında her zaman üreten ve terminolojilerini meydana getiren milletlerin kullandıkları doğal dillerin söz varlıkları bakımından daha zengin oldukları görülmektedir (Sinan ve Demir, 2010:640).

Temel söz varlığını meydana getiren öğeler, insan hayatında en önemli olan, insanla ve çevresiyle ilgili değerli kavramları ifade eden kelimelerdir. Baş, kol, ayak, el, göz, kulak vb. organ adları;su, ekmek, balık, et, yumurta, süt vb. temel gıda maddeleri; insanın hayatında ayrı bir yeri bulunan koyun, at, inek, vb. Hayvanlar; tarım araçlarının adları, insanların en fazla kullandıkları almak, gelmek, vermek, gitmek, yemek, demek, içmek, söylemek, inmek, binmek, yürümek vb. somut hareket ifade eden eylemlerle bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on vb. sayı isimleri temel söz varlığını meydana getiren unsurlardır (Aydın, 2007:96).

Aksan (1996:26)'a göre, temel söz varlığı insanın maddi ve manevi kültürü içine dahil olan farklı kavramları içerir. Maddi kültür unsurları çoğunlukla insan beslenmesinde önemli bir yere sahip olan; bitkiler, tarım ve hayvancılıkta insana faydalı olan hayvanlardır. Manevi kültür, dinsel ve kutsal kavramları, bazı temel gelenek kelimelerini kapsamaktadır.

Mäntylä (2004:38)'ya göre bir dilin söz varlığını kelimeler, söz öbekleri, cümleler, özlü sözler, metaforlar (mecazlar), atasözleri, deyimler meydana getirir. Dilde gerçek mana taşıyan öğeler olarak kelimeler, söz öbekleri ve cümleler; mecazi mana içeren öğeler olarak ise metaforlar, atasözleri, özlü sözler ve deyimler gösterilmiştir.

Dilde bazı kelimeler daha az değişime uğrarken, bazıları da çok çabuk değişime uğrarlar. Temel söz varlığını oluşturan kelimeler insanın günlük hayatında önemli bir yer

tutan unsurlardır. Bu açıdan fazlaca kullanılmaktadırlar. Bu durum temel söz varlığını meydana getiren kelimeleri dilin tarihî gelişiminde unutulmaya ve değişime karşı korumuştur (Gen, 2009:3). Dildeki genel nesnelere, küçük sayılar, zamirler, vücudun parçaları, hayvan ve bitki adları diğer kelimelere kıyasla dilde daha kalıcıdır (Demirezen, 1981:101-111).

Her milletin, kendi dilini ve kültürünü asırlar boyunca yoğurduğu bilinmektedir. Bu sırada o, akmakta olan bir nehir gibi, içinden geçmiş olduğu her topraktan birtakım unsurları bünyesine alır. Tüm medeni milletlerin konuşma ve yazı dili, bu şekilde karşılaşılan medeniyetlerden aldığı sözcüklerle ve deyimlerle dolmuştur. Bu açıdan her milletin dili, o milletlerin asırlar boyunca yaşamış olduğu tarihin bir bakıma özetidir. Dile bu mana ile bakıldığı zaman çok farklı bir anlam kazanır (Kaplan,1986: 140).

Kelimeleri ve söz varlığına ait öteki öğeleri birer birer incelemek, bir toplumun sahip olduğu kültürü, yaşamı ve tarihi hakkında pek değerli ipuçları sunmaktadır. Çünkü sözcükbiliminin araştırma konusu içerisinde yer alan söz varlığı, bir dile ait kimlik kartıdır. Söz varlığı içerisinde bulunan her bir öge, o dilin bir niteliğini ortaya çıkarır. Bir toplumun yaşam biçimi, bilimsel gelişmeleri, tekniği, kültürü, siyasal değişimleri diline yansır. Bu yansıma neticesinde ortaya çıkan değişimler, gelişimler de söz varlığının incelenmesi ile ortaya çıkar. Çünkü söz varlığı dilin sahip olduğu tüm dönemlerden birer motif sunmaktadır (Hasırcı, 2008: 4-5).

Bir dile ait olan söz varlığı gerçekte iki bölümde ele alınarak incelenebilir:

a. Bunlardan birincisi, tarihsel söz varlığıdır.

b. İkincisi de, kullanılmakta olan (güncel) söz varlığıdır (Çotuksöken, 2002: 34).

Dillerin kelime yapıları o dillerin eski, kendine ait kelimelerinden ve diğer dillerden ödünçlenen kelimelerden meydana gelmektedir. Belirli bir dilin tüm kelimelerinin toplamı, bir bakıma o dilin söz varlığının tümü, sayı bakımından önemli tarihi faktörlerin olması dahi kendi dil yapısına tesir etmemiştir. Uluslararası münasebetlerde ekonomi, siyaset, medeni ilişkiler, bilimsel ve teknik gelişmeler toplumların gelişimine neden olmakta ve yeni söz ve söz öbeklerini ortaya çıkarmaktadır (Yalçın ve Şengül, 2007).

Eski Türkçeden sonraki dönemde, Türkçe değişik yazı dillerine ayrılmıştır. Türkistan'da yaşayan Türklerin o bölgeden ayrılarak büyük gruplar şeklinde Hazar Denizi'nin kuzey ve güneyinden, kuzeybatıya ve güneybatıya doğru göçmeleri, yeni kültür ortamlarının oluşması, İslamiyet'in kabul edilmesi ile birlikte pek çok yeni kavramın halkın hayatında yer etmeye başlaması ve yeni bir yazının kullanılması

şeklindeki dış sebeplerle Türkçenin içyapısında oluşan tabii değişimler ve gelişimler değişik lehçelerin ve yazı dillerinin meydana gelmesine yol açmıştır (Buran, 2004:15). Bu bağlamda Türk dilinin tarihi seyri içinde lehçe, şive ve ağız gibi kollara ayrıldığı görülmektedir. Çuvaşça, Yakutça Türk dilinin önemli lehçeleri arasında yer alırken; Azerî Türkçesi, Özbek Türkçesi, Kazak Türkçesi, Türkmen Türkçesi vb. Türk diline ait değerli şivelerdir (Üstün, 2008:10-11).

Ağız çalışmaları, dilin doğal ilerleyişi bakımından değerlendirildiği zaman, kendine özgü belirgin niteliklerinin ortaya konulması, dilde meydana gelen gelişmelerin ve değişmelerin takip edilmesi ve dilin söz varlığının ortaya konulması bakımından büyük bir öneme sahiptir (Sakhipova, 2007:1262).

2. Yöntem

1.1. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel çalışmalarda problemin çözümünde hangi araştırma modelinin kullanılacağı çok önemlidir. Sosyal sorunların çözümünde genellikle nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Problemi anlayabilmek ve bir çözüm üretebilmek için sahaya inilerek uzun bir veri toplama süreci sürecine girilir. Verileri toplamak sadece yeterli değildir, verileri doğru analiz yöntemlerinden geçirecek elde edilen bulguların tartışılması ve yorumlanması gerekmektedir. Yorum ve tartışma eldeki bulgulara dayandırılmakla birlikte benzer araştırmalarla da desteklenmektedir. Yorumlardan sonra araştırmanın sonuçları ortaya konur ve buna bağlı olarak çözüm önerileri sunulur.

Etnografi, antropoloji, durumsal araştırma, yorumlayıcı araştırma, aksiyon araştırması, doğal araştırma, tanımlayıcı araştırma, teori geliştirme, içerik analizi bu kavramlardan sadece birkaç tanesidir. Tüm bu kavramlar araştırma deseni ve analiz teknikleri açılarından birbirlerine benzer yapılarla sahip olduğu için nitel araştırma bu kavramları içine alan genel bir kavram olarak kabul edilebilir (Yıldırım, 1999: 9).

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. “Toplanan bilgiler gözlem notları, görüşme kayıtları, dokümanlar, resimler ve diğer grafik sunumlar (çizimler, tablolar gibi) şeklinde olabilir” (Yıldırım, 1999:10). Doküman analizinde verilerin çok dikkatli ve sistematik olarak fişlenmesi çok önemlidir.

1.1. Evren ve Örneklem

Aynı kökten çıkmış olan Kazak ve Türkiye Türkçeleri uzun bir tarihi süreçten geçerek bugünlere gelmişlerdir. Her iki lehçenin de kendi tarihi seyri içerisinde söz varlıkları gelişerek zenginleşmiştir. Bu bağlamda araştırmanın evrenini

Türkiye ve Kazak Türkçelerinin söz varlıkları oluşturmaktadır. Örneklemi ise her iki dile ait sosyal yaşama dair sözcük hazinesidir. Türkiye ve Kazak Türkçelerinin tüm kelime varlıklarını incelemek uzun bir zaman ve emek gerektirmektedir. Çalışmada her iki dilin söz varlığının tarihi süreç içindeki şekillenmesi ve sosyal yaşama dair kelime hazinelerinin karşılaştırılması iki lehçe arasındaki benzer ve farklılıkları anlamaya yardımcı olacağı varsayılmıştır.

1.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada ilk olarak her iki lehçenin söz varlığının oluşumu ayrı olarak teorik biçimde açıklanmıştır. İkinci aşamada sosyal yaşama dair Kazakça kaynaklar üzerinden verileri toplama yoluna gidilmiştir. 2017 yılının Ocak, Şubat ve Mart aylarında Kazakistan’da basılan Egemen Kazakistan, Aykın, Jas Kazak gazetelerinin birer sayısı, 2017 yılının Şubat ve Mart ayları sayısını içeren Juldızdar Otbası dergisi ve 2003 yılında basılan Akbilek romanı üzerinde sosyal yaşama dair söz varlığıyla ilgili dokümantasyon taraması yapılarak veriler toplanmıştır. Ulaşılan Kazakça sözcükler alfabetik olarak Excel’de sıralanmıştır. Kazakça her sözcüğün karşılıklarına Türkçeleri eklenmiştir. İki lehçe arasındaki ses ve şekil benzerlikleri ve semantik değişiklikler Excel’de gösterilmiştir. Kimi kelimelerin Rusça kullanımları da elde edilen veriler arasında olduğu için Rusçaları’da yazılmıştır. Her iki lehçeye diğer dillerden yapılan ödünclemeler tabloda belirtilmiştir. Tabloya, sözcüklerin hangi kaynaklardan alındığına dair not düşülmüştür.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Kazak Türkçesinin Söz Varlığı

Kazak Türkçesi, Türk lehçelerinin kuzey-batı grubunun içerisinde yer alan ve en büyük coğrafi alanda konuşulan Türk lehçesidir. Kazak Türkçesi, vokal ve konsonantların uyumu açısından, yazı dili şeklini almış tüm Türk lehçelerinden daha gelişmiş bir duruma sahiptir. Ayrıca konsonantların daha çok konsonant uyumuna uymaları, umumi Türkçedeki ş yerine s, ç yerine ş kullanılması, Kazak Türkçesini öteki Türk lehçelerinden ayıran en önemli özelliklerden biridir (Ercilasun, 2007: 431).

Kazak Türkleri, 1923 yılına kadar Arap alfabesini kullanmıştır. 1928 senesinde Latin alfabesine geçmişler ancak 1940 yılında politik nedenlerle Kiril alfabesi kullanmak zorunda bırakılmışlardır. Bağımsızlıklarını tekrar alana kadar geçen sürede Kazaklar, Rusçayı eğitim dili olarak kullanmışlardır. Bağımsızlık ilan edildikten sonra resmi dil olarak Kazak Türkçesi kabul edilmiştir. Alfabe olarak Kazaklar şu anda 1940 senesinde kabul edilen 40 harften, 2 işaretten meydana gelen Kiril alfabesini kullanmaktadırlar (Kutalmış, 2004:

1-21).

Kazak dilinin söz varlığı eski Türkçeden gelen öz kelimeler, tarihi süreçteki komşuluk ilişkileri Moğol-Çin, İslamiyet ile birlikte Arap-Fars, ve batı medeniyetinden intikal eden Rus sözlerinden oluşmaktadır (Sızdıkova, 1993:295). Standart Kazak yazı ve edebî diline diğer dillerden geçiş yapan ödünçlemeler, çoğunlukla ağızlar üzerinden geçmiştir (Sarıbayev, 1976: 180). Ağızlar üzerinden yapılan ödünçlemelerden başka Kazak söz varlığında, kendine ait sözler arasında anlam açısından düşük anlam bildiren kelimeler bulunmaktadır: Hısim-akrabalık ilişkileri bildiren kelimeler; dede, kız, anne, bacanak vb. İnsan vücudunun yapısı ile ilgili olan kelimeler; el, ayak, parmak, göz, diş, baş, vb. Çiftçilik, bağ ve bahçe ürünlerinin isimleri ile ilgili kelimeler; buğday, darı, kavun, elma. Kullanılan maden adları ile ilgili kelimeler; demir, gümüş, altın. Ev hayatında faydalı olan eşyaların isimleri; kap-kacak, kepçe, kaşık. Nitelik ve durum bildiren kelimeler; mavi, kızıl, iyi (Rustemov, 1982:14). Bu isimlendirilen kelimelerin birçoğu Türk halkları tarafından ortaklaşa kullanılmaktadır. Bunların çoğu 8. yüzyılda yazılmış Türk abidelerinde yer almaktadır.

Kazak Türkçesinin söz varlığını oluşturan Türkçe asıllı kelimelerin dışında kalan ödünçleme sözcükler yalnızca kulak yoluyla öğrenilmiş olmasından Kazak ses kaidelerine tamamen uydurulmuştur. Ekim ihtilalinden önceki Kazakçada, göçebe ve yarı göçebe hayat tarzını yansıtan kelimelerin çokluğu dikkat çekmektedir. Bu söz varlığı sözlü dilde yaşamıştır. O dönemlerde Kazakçada bilimsel ve teknik terimlerin pek fazla olduğu söylenemez. Fakat hayvancılıkla ilgili olabildiğince fazla sözcük bulunmaktadır. O zaman itibarıyla Arapça ve Farsça pek çok kelime Kazakçaya yerleşmiştir. Ekim ihtilalinden sonra Kazakçaya, Rusçadan pekçok ödünçleme yapılmıştır (Bozkurt, 2002:452).

Şuataman (2008:2-3)'a göre ise Kazak Türkçesinin söz varlığının bel kemiğini Türkçe sözcükler oluşturmaktadır. Kıpçak koluna ait çoğu sözcük Kazak Türkçesine yerleşmiştir (Kıp. öt- > KT. öt- "geç-", Kıp. erin > KT. erin "dudak"). Kazak Türkçesine Tatarca, Özbekçe ve Tacikçe üzerinden Arapçadan ve Farsçadan birçok sözcük girmiştir. Fakat bu sözcüklerin Kazakçanın ses yapısına büyük ölçüde uydurularak alındığı görülmektedir (Ar. mîrâs > mura "miras", Far. zencîr > şınjır "zincir"). Kazak Türkçesinin söz varlığında yer alan Arapça kelimeler İslamiyetle birlikte Kazak diline dâhil olurken Fars dilinden ödünçlenen sözcükler siyasi, ticari, coğrafi konum, savaş gibi etkenlerden dolayı Kazakçaya girmiştir (Oba, 2014:797). 1917 Ekim ihtilalinden sonra özellikle Kazakçanın söz varlığında rastlanan pek çok Rusça sözcüğün, nispeten

yeni olmalarından dolayı Kazak ses sistemine aykırılık gösterebildiği durumlar bulunmaktadır (Rus. parta > KT. parta "sıra", Rus. lager > KT. lager "kamp, kamp yeri" vb.)

Kazakçadaki Arapça ve Farsça ödünçlemelerin, önemli bir özelliği onların inanılmayacak derecede Kazakçalaşmış olması ve tam bir Kazakça sözcük olup olmadığının kolaylıkla anlaşılabilmesidir. Burada bir bakıma ödünçlemeler dil açısından tutsak alınarak şekilleri değiştirilir, anlamları değiştirilir, kelimeler hem anlam hem de şekil yönünden türemeye açık hale gelir. Bu şekilde değişimlere maruz kalan ödünçlemeler, bireyler tarafından yabancı bir sözcük oldukları fark edilmeden rahatlıkla günlük hayatta kullanılmaktadır (Cumakunova, 2008:102).

Karabulut (2008:81), geçmiş dönemlerde çoğunlukla yazılı bir geleneğe sahip olmadıklarından dolayı ve büyük oranda konar-göçer bir hayat yaşadıkları için Kazaklar, uzun yıllar yabancı dillerin (Arapça ve Farsça dâhil) doğrudan doğruya etkisi altına girmemişlerdir. Diğer Türk lehçeleriyle kıyaslama yapıldığı zaman Kazak Türkçesindeki Arapça ve Farsça kökenli ödünçlemelerin nispeten az olması Kazak Türkçesini diğer lehçelerden farklı kılar. Kazakların sözlü kültürleri güçlü olmasından dolayı Arapça, Farsça, Rusça ve diğer dillerden ödünçleme sözcükleri Kazak Türkçesinin fonetik yapısına uydurarak kullanmaya başlamışlardır. Kazak dilinde sözcüklerin büyük bir kısmı ya kalın hecelerden veya ince hecelerden meydana gelir. Sözcüğün son hecesi kalın ise bu sözcüğe gelecek ek de kalın; sözcüğün son hecesi ince ise ek de ince olur. Bu kurala hece uyumu denir. Yani bu seslerin birbirlerini etkilemesi olayıdır (Esen, 2008:16).

Kazak Edebiyatı gazetesinin yaptığı bir araştırmaya göre, Kazak dilinin söz varlığından 12.236 söz tespit edilerek değerlendirmeye alınmıştır. Gazete tarafından bu sözlerin 9.567 (%78)'sinin Kazak sözleri, 1779 (%14,4)'unun Arap ve Fars sözleri, 940 (%7,6)'ının Rus ve diğer milletlerden alınan unsurlar olduğu belirtilmiştir (Rustemov, 1982:63). Bu araştırmaya göre Arap ve Fars dillerinden alınan sözler yaklaşık %15'lik bir paya sahiptir.

Arslan (2007:171)'ın, Kazakların büyük şairi ve bilim insanı Mir Yakup Duwlatoğlu'nun "Oyan Kazak" adlı yapıtının sözcük hazinesini, Osmanlı Türkçesinin sözcük hazinesine karşılaştırdığı çalışma bu alanda yapılan önemli araştırmalardan biridir. Eserde tespit etmiş olduğu sözcüklerden 665 (%56)'inin Türkçe asıllı, 393 (%33)'ünün Arapça asıllı, 120 (%10)'sinin Farsça asıllı, 9 (%0,8)'unun Fransızca asıllı, 2 (%0,2)'sinin Yunanca asıllı ve 1 (%0,1) tanesinin de Çince asıllı olduğunu belirtmiştir.

Kraubayeva (2009: 284), "Kaşgarlı Mahmud'un

Dîvânü Lugâti't-Türk'ünde Yer Alan Sosyal ve İktisadi Hayat ile İlgili Söz Varlığının Günümüz Kazak Toplumunda İçinde Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinde Kaşgarlı Mahmud'un yaklaşık 1000 yıl önceki eserini inceleyerek aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

a. Aile yaşamı ile ilgili söz varlığı başlığı altında Dîvânü Lugâti't-Türk'te yer alan; Apa, Bey, Baldız, Emik-deş, İkiz, Kangdaş, Kelin (gelin), Tul (dul), Yezde (enişte) vb. kelimelerin aynı şekilde muhafaza edildiği ve bu kelimelerin Kazak Türkçesinde büyük oranda yer aldığını ifade etmiştir.

b. İnsan hayatı ile ilgili söz varlığı başlığı altında Dîvânü Lugâti't-Türk'te yer alan; Tengri Oğul Tudırdı, Kursak, Bulut Öretendi (güneş batımının kızılığı erkek çocuk getirdiğine), Kavut (yeni doğuran kadına veren yiyecek), Balu (nine) gibi kelimeler aynı şekilde ya da az değişikliğe uğrayarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Diş çıkarma, Ata binme, Kız isteme, Evlenme vb. adetlere ait kelimeler Kazak toplumunda aynı şekli ile kullanılmaya devam etmektedir.

c. Sosyal ve iktisadi hayatla ilgili söz varlığı başlığı altında Dîvânü Lugâti't-Türk'te yer alan; Mut-fak kültürü, giyim ve kuşam vb. konularında görülen Kaşgarlı Mahmud'un sözleriyle Kazakistan Türk toplumunun yaşadıkları arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır.

Karaca (2011), "Çağdaş Türk Lehçelerinin Söz Varlığındaki Ortaklığa Karşılaştırmalı Bir Bakış" isimli çalışmada, ünlü dilbilimci Swadesh'in diller arasındaki akrabalık münasebetlerini ortaya koymak amacıyla yüz kelimedenden oluşan listesini incelemiştir. Söz konusu listede, dil ya da lehçeler arası yapılacak karşılaştırmalarda akrabalık derecesinin belirlenmesi adına çok büyük öneme sahiptir. Karaca, günümüzde değişik sınırlarda ve şartlarda yaşamakta olan Türk devlet ve topluluklarında resmî olarak kullanılan lehçeler arasında bir karşılaştırma yapmış ve kimi çağdaş Türk lehçeleri arasındaki ortaklıkları ortaya koymaya çalışmıştır. Bu maksatla Swadesh'in listesi üzerinde Kazak, Kırgız, Özbek, Azerbaycan, Tatar ve Türkiye Türkçesi lehçelerine yönelik karşılaştırma yapmış ve bazı sonuçlar ortaya koymuştur:

Türkiye Türkçesinin, Kazak Türkçesi ile örtüşme oranı % 89'dur (Farklı olanlar: ülken > büyük, süyek > kemik, may > yağ, bavır > karaciğer, köp > çok, tün > gece, emes > değil, tamır / tüp > kök, döngelek / domalak > yuvarlak, temeki > tütün).

Kazak Türkçesinin, Kırgız Türkçesi ile örtüşme oranı % 98'dir (Farklı olanlar: Kır. togolok > KT. döngelek, Kır.

emne > KT. ne).

Kazak Türkçesinin, Tatar Türkçesi ile örtüşme oranı % 91'dir (Farklı olanlar: Tat. aşav > KT. jev, Tat. çeç > KT. şaş, Tat. tügel > KT. emes, Tat. Tügerak > KT. döngelek, Tat. orlık > KT. urık, Tat. Yokla > KT. uyıktav, Tat. koyaş > KT. kün, Tat. esse > KT. ıstık, Tat. ayele > KT. hatın).

Şuataman (2008:486), "Kazak Türkçesiyle Kırgız Halk Erteğileri (Transkripsiyonlu Metin – İnceleme – Sözlük)" adlı çalışmasında Kırgız Halk Erteğileri metninden hareketle yaptığı art ve eş zamanlı karşılaştırmalar sonucunda, Kazak Türkçesini gerek eski Türkçeden gerek ise Türkiye Türkçesinden ayıran farklılıkların azlığını; kelime hazinesinin çoğunlukla Türkçe (bilhassa eski Türkçe ve Kıpçak Türkçesi) kökenli sözcüklerden oluştuğunu; (özellikle Arapça ve Farsçadan) ödünçlemelerin yer aldığını ve bu sözcüklerin Kazak Türkçesi fonetiğine uydurularak kullanıldığı tespitinde bulunmuştur.

3.1. Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

Türkçede en eski dönemlerden beri gözlemlenen kelime geliştirme ve karşılama yolları, yapılan dil devriminin akabinde daha bilimsel bir temel üzerine oturtularak dilin kendi kaynaklarından yararlanması ön planda tutulmuştur. Türkçede söz varlığını geliştirmenin, yeni kelimeler ortaya koymanın, ihtiyaçları karşılamanın yolları olarak türetmeden, derlemeden, taramadan ve birleştirmeden bahsedilebilir. Bu kavramlar arasında yer alan türetme, dilin kendi yapısına bağlı kalınarak yerli köklere ya da gövdelere eklenen son ekler yardımıyla yeni kelimeler meydana getirme işlemidir. Bu yolla dil devriminden sonra Türkçeye pek çok sözcüğün kazandırıldığı bilinmektedir. Derleme ise Anadolu ağızlarında yaşamakta olan farklı sözcüklerin uygun kavramları karşılayabilir duruma gelmesi maksatıyla genel dile taşınması ve genel dilde kullanılma olanağını sağlama yoludur. Bir diğer kavram olan tarama, Türk diline ait eski yazılı eserlerde yer alan Türkçe sözcüklerin belirlenerek günün şartlarına göre gerekli görülen kavramlara karşılık olacak şekilde kullanılmasına olanak sağlayan uygulamanın adıdır. Birleştirmede, tek bir sözcükle karşılanmakta zorlanılan kavramların birden çok sözcükle anlatılması, karşılanması manasına gelir (Şahin, 2006:125).

1928'de gerçekleştirilen harf devrimi ile Arap alfabesi terk edilerek yerine Lâtin alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. 1932 senesinde Atatürk, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ni (Türk Dil Kurumu, TDK) kurdurmuştur. Cemiyetin Türkçeyi zenginleştirme, sadeleştirme ve

güzelleştirme gibi üç farklı amacı bulunmaktadır. Yukarıdaki kısımda Şahin'in belirtmiş olduğu söz varlığını geliştirme yollarından iki tanesini TDK, kuruluş amaçlarına ulaşabilme adına o dönemde başlatmıştı:

a. Halkın dilinde kullanılan Türkçe kelimeleri derlemek,

b. Eski kitap ve yazmalarda yer alan Türkçe kelimeleri taramak.

Bu çalışmaları hayata geçirme adına ilkin halk dilindeki Türkçe kelimeler derlenmeye başlanmıştır. Türkiye çapında büyük bir seferberlikle okullarda çalışmakta olan öğretmenlerin birçoğu bu kelimeleri derlemek için görevlendirilmiştir. Bu çalışmalar neticesinde halk dilinden derlenen kelimeler Türkçe Derleme Sözlüğü adı altında toplanırken kitaplardan ve yazmalardan taranarak elde edilen kelimeler ise Türkçe Tarama Sözlüğü isimli kitaplarda toplanarak basılmıştır (Paylan, 2015).

Kelime türetmenin en kolayı da eklemeli dillerde yapılmaktadır. Bu bakımdan Türkçenin büyük bir üstünlüğü olduğu söylenebilir. Türkçenin şekil yapısının kelimelerden ve eklerden oluştuğu bilinmektedir. Diller, söz varlıklarını genellikle kök+ek, gövde+ek, sözcük+sözcük birleştirme şekilleriyle genişletmektedir. Yeni sözcükler ortaya koyma adına var olan köklere yeni ekleri ekleyen Türkçe, neredeyse sınırsız sayılabilecek sayıda yeni sözcük türetme imkanına sahiptir. Türkiye Türkçesinde ortaya çıkış şekillerine, yapım özelliklerine göre ve bir de kökenine bağlı olarak söz varlığımızı meydana getiren kelimeleri değişik başlıklar altında toplamak mümkündür (Şenel, 2011:1643).

Eker (2003:153)'e göre, Türkçenin söz varlığı köken bakımından genel olarak şu kaynaklardan meydana gelmektedir:

- En eski, bilinmeyen dönemlere ait kelimeler: ben, üç, vb.
- Bu kelimelerden üretilen kelimeler: benlik, üçüz, vb.
- Bilinen diğer dillerden alınan kelimeler: inci (Çin.), kamu (İr.), vb.
- Uluslararası kültür dilinin gezgin kelimeleri: öküz, kedi, vb.

Türkiye'de söz varlığı denildiği zaman akla ilk gelen kişilerden birisi şüphesiz Doğan Aksan'dır. Türkiye'de ve dünyada Türkçenin söz varlığı üzerine yapılan çalışmaların hemen hemen hepsinde Doğan Aksan'ın Türkçenin Söz Varlığı isimli yapıtı referans

olarak gösterilmekte ve araştırmalar buradaki sistem göz önünde bulundurularak yapılmaktadır (Özbek, 2015: 27). Söz varlığı alanında önemli çalışmalara imza atan Aksan, eserinde söz varlığının içerdiği öğelerin şunlar olduğunu belirtmiştir: Temel söz varlığı, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), terimler, ikilemeler, yabancı ve çeviri öğeler, kalıplaşmış sözler (Aksan, 2006:26). Temel söz varlığı, dilde eskiden beri yerleşmiş bir şekilde bulunan çekirdek kelime hazinesini, yabancı ve çeviri öğeler de dile yapılan ödünçlemeleri ifade eder. Dilde yer alan kalıplaşmış yapıdaki öğelerin de söz varlığı öğeleri içinde değerlendirildiği görülen bir olaydır.

Aksan (2005: 15), eski eserlerden yola çıkarak Türkçenin çok zengin bir söz varlığına sahip olduğunu ifade etmiştir. Fakat söz konusu bu söz varlıksal zenginliğin günümüze kadar ulaşmamasının, ulaşamamasının sebebi olarak da 13. asırda başlayan ve Türk Dil Devrimi vaktine kadar süregelen fazlaca Arapça ve Farsça hayranlığını işaret etmektedir. Bu konuya kanıt olması bakımından da unutulmuş kelimeleri, deyimleri toplayan tarama ve derleme sözlükleri göstermektedir.

Aksan (1969:108), Türkçe söz varlığında meydana gelen kelime ölümü olayının sebebi ile ilgili, diğer dillere karşı kimi zaman hayranlık derecesinde gösterilen aşırı hoşgörüyü işaret etmektedir. Bu düşünceleri şu sözlerle ifade etmiştir: "Türkçelerinin unutulmasında, ölmelerinde bu unsurların dini, sosyal, edebi ilişkiler ve yönelimlerden faydalanan baskısı rol oynamıştır. Fakat asıl önemli yön, Arapça ve Farsça sözcüklere karşı gösterilen hoşgörülük ve hatta hayranlıktır, sanıyoruz".

Karababa (2013:14)'ya göre Türkçenin en önemli özelliklerinden biri Genel Türkçenin söz varlığında yer alan eskimiş ve çok seyrek görülen kelimelerinin günümüzde halen yerel ağızlarda karşımıza çıkmasıdır. Türkçedeki kelime türetme imkanları ve üretkenlik Türkçenin söz varlığının da zenginleşmesine yardımcı olmuştur. Türkçe, biçim özellikleri açısından bakımından farklı kavramların anlatımına, yeni kavramların oluşturulmasına ve yabancı kavramların karşılanması için çok elverişli olduğu bilinmektedir (Aksan, 1991:133-134).

Çotuksöken (2002:38), Türkçenin söz varlığı için şu şekilde bir değerlendirme yapmıştır: Anadolu Türkçesinde ortalama sayı 150-200 bini; Türkiye Türkçesinde 300-350 bini bulmaktadır. TDK sözlüğünde 104.481 tane sözün yer alıyor olması bu sözlerin hepsinin insanlar tarafından kullandığı manasına gelmez. Günlük gazetelerin ve dergilerin dili

incelendiği zaman 1200-2500 arası bir söz dağarcığı ile yayın yaptıkları bilinmektedir. İlköğretimde okutulan kitapların incelenmesi neticesinde de bu kitaplarda kullanılan kelime sayısının 5000 olduğu tespit edilmiştir (Demircan, 2000:17).

Batıya doğru genişleyen Türkiye Türkçesine tarihi süreçte çok farklı dillerden ödünçlemeler yapılmıştır. Eker (2003:157)'e göre bugünkü Türkçede Arapça kökenli sözcükler birinci, Fransızca kökenli sözcükler ise ikinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Farsça, İtalyanca, İngilizce ve Yunanca kökenli sözcükler izlemektedir. Latince, Almanca, İspanyolca, Rusça, Macarca, Slovakça, Ermenice, Moğolca, Portekizce, Bulgarca ve Japonca kökenli sözcükler de Türkçede bulunmaktadır. Yakın zamanda Fransızca asıllı kelimelerin yerini İngilizce unsurlar almakla birlikte Fransızca kökenli unsurların oranı yüksektir. İngilizce sözcüklerin oranı düşünülenin aksine, azdır.

İmer (1973), Türk yazı dilinde dil devriminin başlangıcından 1965 yılı sonuna kadar özleşme üzerine sayıma dayanan bir araştırma isimli çalışmasında, dil devriminin başından 1965 senesinin sonuna kadar gazete dilinden gerçekleştirilen sondajlarla bazı sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada; Akşam, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet ve Ulus gazetelerinden alınan haberlerde (200 kelime parçaları içinde) yerli ve yabancı ögelerin adetleri tespit edilmiştir. Bu çalışmaya göre Türkçe sözcük oranı; 1931 yılında % 35, 1933 yılında % 44, 1936 yılında % 48, 1946 yılında % 57, 1957 yılında % 56, 1965 yılında % 60,5 olarak belirlenmiştir.

Hasırcı (2008), Türkçenin Söz varlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi (Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah) isimli yüksek lisans tez çalışmasında:

a. 1 - 28 Şubat 2007 tarihleri arasında yayımlanan Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin söz varlığı ögelerini (deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, atasözleri, terimler, kalıplaşmış sözler) ve bu ögelerin en çok hangisinden yararlandığını ortaya koymaya çalışmıştır.

b. 1 - 3 Şubat 2007 tarihleri arasında yayımlanan gazetelerin sözcük kökeni bakımından incelenmesi yapılarak Türkçe Kökenli Ögeler, Yabancı Kökenli Ögeler ve Türkçeleşmiş Yabancı Kökenli Ögeler isimleri altında gruplara bölerek kullanma oranlarını belirleyerek, daha eski dönemlerdeki çalışmalarla kıyaslama yaparak bir takım yorumlar yapmıştır.

c. Toplamda incelenen metin sayısı 118'dir. Kelimelerin kökenlerine göre:

Gazete Adı	Türkçe	Yabancı	Türkçeleşmiş Sözcükler
Cumhuriyet	% 69,71	% 22,44	% 7,82
Hürriyet	% 67,75	% 24,10	% 8,13
Sabah	%67,90	% 25,67	% 6,41

Mert (2009), Eflatun Cem Güney'in 1947 - 1992 seneleri arasında yayımlanan 26 eserden, derleyerek yazdığı 70 masalda yer alan söz varlığını (atasözleri, deyimler, yerel söz varlığı ögeleri, ikilemeler, bilmeceler, ilişki sözleri, kalıp sözler, tekerlemeler, yansıma sözcükler, doldurma sözcükler) belirlemiştir. Güney'in derleyip kaleme aldığı; 70 masalda 196 atasözü, 1296 deyim, 21 doldurma sözcük, 551 ikileme, 487 ilişki sözü, 148 kalıp söz, 34 tekerleme, 23 yansıma söz, 91 yerel söz varlığı ögesi saptanmıştır.

Cin ve Tokay (2012:697), çalışmalarında eski Türk yazıtlarının söz varlığı ile Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığını karşılaştırmışlardır. Yazıtlardan elde edilen 1291 kelimenin, 536'sının Türkiye Türkçesi ağızlarında halen varlıklarını sürdürdüklerini tespit etmişlerdir. Göz önünde bulundurulmuş bengu taşlarda yer alan 1291 kelimedenden % 41,4'ü günümüz ağızlarında farklı şekillerle yaşamaktadırlar. Türkiye Türkçesi ağızlarında karşılaşılan 536 kelimedenden 36'sında anlam değişikliği (% 7); 72'sinde ses ve anlam değişikliği (% 13); 124'ünde ise (% 23) herhangi bir değişiklik olmadan Türkçenin ağızlarına kadar ulaştığı görülmüştür.

3.1. Kazak ve Türkiye Türkçelerindeki Sosyal Hayata Dair Söz Varlığının Karşılaştırılması.

Dillerdeki yerli kelimelerin bir kısmı temel söz varlığı olarak adlandırılır. Bir dilin temel söz varlığının belirlenmesi o dilin varlığı ve akrabalık münasebetlerindeki konumu bakımından büyük öneme sahiptir. Doerfer (1981:1-15)'e göre, temel organ isimleri, birden ona kadar olan sayı isimleri ve temel eylemler temel söz varlığını meydana getiren kelimelerdir. Doerfer, ana temel kelimelerin diğer kelimelere göre dilde daha yerleşik bir şekilde bulunduğunu, karışık dillerde dahi yerli dile ait olup alıntı olmadıklarını, anlam değiştirmediklerini ve unutulmadıklarını ifade etmektedir.

TABLO 1: Sosyal Yaşamla İlgili Söz Varlığı

Kazak Dilinde	Türk Dilinde	Ses-Şekil - Anlam Değişikliği	Ruşçası	Kaynak	S.
abzal	kıymetli, değerli	Şekil Değişikliği	важно (vazhno)	Gazete 3-3	1
akelüw	getirmek	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	2
aqtaw	temizlemek, aklamak	Ses Değişikliği	оправдания (opravdanya)	dergi 1-2	32
alapat	bela, felaket	Şekil Değişikliği		Gazete 3-3	2
anıqtaw	belirlemek	Şekil Değişikliği		Gazete 1-2	7
antalaw	kuşatmak	Şekil Değişikliği		roman	72
aparuw	götürmek, aparmak	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	3
aqtaw	aklamak	Ses Değişikliği		Roman	191
arıluw	kurtulmak	Şekil Değişikliği	избавляться (izbavlyatsia)	dergi 1-2	17
arnayı	mahsus, özel	Şekil Değişikliği	специально (specialno)	Gazete 1-2	7
arız	dava, arıza, dilekçe	Ses Değişikliği	Заявление (zayavleniye)	Gazete 3-3	5
asuw	asmak, geçit	Ses Değişikliği		roman	73
asıgıs	acele	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	13
asıruw	abartmak, aşımak	Ses Değişikliği		Gazete 3-3	5
aşarşılık	açlık, kıtlık	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	1
auırtpalık	sıkıntı	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	6
auısuw	değişmek	Şekil Değişikliği		Gazete 1-3	
aukat	yemek	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	3
aykın	belirgin	Şekil Değişikliği		Gazete 1-1	3
aure	avare	Arapçadan Ödünçleme		dergi 1-2	3
azap	azap, ıstırap, eziyet	Arapçadan Ödünçleme	мучение (mucheniye)	Dergi 2-2	8
azer	zorla/güç bela	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	29
azgıruw	azdırmak	Ses Değişikliği		roman	91
bastı	başlıca	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	1
baylanıs	bağlantı	Ses Değişikliği	контакт (kontakt)	dergi 1-2	3
bekem	sağlam	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	4
belgili	belli	Ses Değişikliği	известный (izvestnyi)	Gazete 2-1	1
belsen	etkin	Şekil Değişikliği		Gazete 3-3	2
biz	biz	Aynı	мы (my)	dergi 1-2	2
berüw	vermek	Ses Değişikliği	дать (dat)	Gazete 2-1	1
beyim	meyl	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-2	6
beyimdew	uydurmak	Şekil Değişikliği		Gazete 3-3	2

beymalim, belgisiz	meçhul	Arapça Farsça Ödünçleme		Dergi 2-1	24
beyresmi	resmi olmayan	Arapça Farsça Ödünçleme		Dergi 2-2	15
beytanıs	tanınmayan	Arapça Farsça Ödünçleme		Dergi 2-2	26
beytarap	tarafsız	Arapça Farsça Ödünçleme		Dergi 2-1	41
bezendirüw	bezemek	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	23
bireu	birisi	Ses Değişikliği		Gazete 3-3	2
birjolata	toptan	Şekil Değişikliği	постоянно (postoyanno)	dergi 1-2	32
birlesken	birleşmiş	Ses Değişikliği	совместно (sovместno)	dergi 1-2	5
birlestik	birleşik	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	21
bizdin	bizim	Ses Değişikliği		Gazete 1-1	1
boldı	oldu	Ses Değişikliği	было (bilo)	dergi 1-2	3
boluw	olmak	Ses Değişikliği	быть (Bit)	Roman	168
bölisüw	bölüşmek	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	44
buzakı	kavgacı, kabadayı	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	16
damu	gelişme	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	1
dekret	doğum izni	Rusçası Kullanılmakta	декрет (Dekret)	Roman	176
dürlikirtüw	telaşlandırmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	6
egiz (yegis)	ikiz	Ses Değişikliği	близнецы (bliznetsı)	Gazete 2-1	1
erüw (yerü)	peşinden gitmek	Şekil Değişikliği		roman	78
fakt	olgu	Şekil Değişikliği		roman	140
faktor	unsur	Ses Değişikliği		Gazete 1-2	2
ırıstı	rızıklı, talihli	Arapçadan Ödünçleme		roman	79
integratsiyya	bütünleşme	Rusçası Kullanılmakta		Gazete 1-2	2
iriktew	seçmek	Şekil Değişikliği	Выбрать (vibrat)	dergi 1-2	14
is	faaliyet	Şekil Değişikliği		Gazete 1-3	
izdew	aramak	Şekil Değişikliği		roman	89
izdep tabuw	arayıp bulmak	Şekil Değişikliği	Искать находитъ (iskatt nahodit)	dergi 1-2	21
jagday	durum	Şekil Değişikliği	ситуация (situacia)	dergi 1-2	3
jahan	cihan	Arapçadan Ödünçleme		Gazete 1-2	1
jaksartu	ıslah	Şekil Değişikliği	Улучшение (uluchenye)	dergi 1-2	11
jalgız	yalnız	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	5

jalkau	tembel	Şekil Değişikliği	ленивый (lenivyi)	dergi 1-2	15
janaruw	yenilenmek	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	2
japa	eziyet, cefa	Arapçadan Ödünçleme	страдать (stradat)	dergi 1-2	16
jaraw	yaramak	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	5
jasaw	yarmak, etmek	Şekil Değişikliği	Sdelat (Сделать)	Roman	168
jatırkaw	yadırgamak	Ses Değişikliği	отрицать (otritsat)	dergi 1-2	20
jatuw	yatmak	Ses Değişikliği		dergi 1-2	4
jauapkerşilik	sorumluluk	Şekil Değişikliği	ответственно otvetstven- nost	Gazete 2-1	1
Jay	Hal, durum, vaziyet	Şekil Değişikliği		Gazete 1-3	
jetistik	başarı	Şekil Değişikliği	Достижение (dostijenye)	dergi 1-2	6
jılırtuw	kımıldatmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	2
jolıguw	buluşmak	Şekil Değişikliği	встретиться (vstretitsya)	Roman	179
joktaw	yas tutmak	Şekil Değişikliği		roman	78
joramal	tahmin	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	49
jorta	kasten	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	18
josparlaw	planlamak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	2
jönsiz	asılsız	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	18
jubatuw	avutmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	10
juw	yıkama	Ses Değişikliği		Gazete 3-3	3
jüyeli	sistemli	Şekil Değişikliği		Gazete 1-1	2
jüzege asırw- şılıq	tahakkuk	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	2
қajettilik	ihtiyaç	Şekil Değişikliği		Gazete 1-2	6
қalaw	istemek	Şekil Değişikliği		dergi 1-2	31
	kalıplaştırmak	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	1
қamtuw	içermek, kapsamak	Şekil Değişikliği		Gazete 1-3	
қарапайым	basit, sıradan	Şekil Değişikliği	Простой (prostoi)	dergi 1-2	8
қарсылас	hasım	Şekil Değişikliği	sostizanya (состизания)	dergi 1-2	15
қатарлас	aynı sırada	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	24

qatıstı	ilgili, alakalı	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	1
qayıır	bağış, hayır	Arapçadan Ödünçleme		Roman	176
qayrattı	gayretli	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-2	45
kesir	zarar	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	11
qılıw	kılmak	Ses Değişikliği		Roman	168
qılıkuw	davranış	Şekil Değişikliği		Roman	189
qılmıs	suç	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	6
qılmısker	suçlu	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	34
qılkıındırıw	boğmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	8
qımtaw	bürümek	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	12
qızmet	hizmet	Arapçadan Ödünçleme	деятельность (deyatelnost)	Gazete 2-1	1
qırıw	girmek	Ses Değişikliği		roman	75
qogam	toplum	Şekil Değişikliği	общество (obshestvo)	dergi 1-2	27
qogamdık	toplumsal, içtimai	Şekil Değişikliği		Gazete 1-3	
qoldanuw	kullanmak	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	7
qoldanuşı	kullanıcı	Ses Değişikliği	пользователь (polzovatel)	dergi 1-2	13
kollektiv	ortak	Rusçadan Ödünçleme	Коллектив (kollektiv)	Dergi 1-1	
qolqabıs	yardım	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	26
qoltanba	imza	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	6
kommunal- dı	toplumsal	Batı Dillerinden Ödünçleme		Gazete 2-1	4
qonıstanuw	yerleşmek, konuşlanmak	Ses Değişikliği		Gazete 1-2	7
qor	hor, hâkir	Farsçadan Ödünçleme		roman	79
qorıtı	özetlemek	Şekil Değişikliği		Gazete 3-3	2
qoş	hoş	Farsçadan Ödünçleme		Dergi 2-1	8
kömek	yardım	Şekil Değişikliği	П о м о щ ь (pomosh)	dergi 1-2	3
könbew	kaçınmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	48
körisüw	görüşmek	Ses Değişikliği		Roman	181
köz aşıł-	gözü açılmak	Ses Değişikliği		roman	78
közge túsüw	görünmek	Ses Değişikliği		roman	91
qulşınuw	çabalamak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	2
közkaras	bakış açısı	Ses Değişikliği	Точка зрения (t o c h k a zreniya)	dergi 1-2	2
qundaqtaw	kundaklamak	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	7
quraw	kurmak	Ses Değişikliği		Gazete 3-3	4

qutkaruw	kurtarma	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	2
quttıqtaw	kutlamak	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	2
kürdeli	karmaşık	Şekil Değişikliği	(kompleks) комплекс	dergi 1-2	8
mädeni	medeni	Arapçadan Ödünçleme		Gazete 3-3	8
magan	bana	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	2
maqsut	maksat, amaç	Arapçadan Ödünçleme	Цель (Tsel)	Roman	254
maşakat	meşakkat	Arapçadan Ödünçleme		Gazete 3-3	5
mazak	alay, hiciv	Şekil Değişikliği	Дразнить (draznit)	dergi 1-2	11
mensinbew	hor bakmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	16
mijw	ezmek	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	45
mıskıl	şaka, latife	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	18
muktaj	muhtaç	Arapçadan Ödünçleme	нуждающийся (nujdayishyi)	dergi 1-2	17
müsirkew	esirgemek	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	32
nagız	hakiki, gerçek	Şekil Değişikliği	подлинный (podlinnyy)	Gazete 2-1	1
närse	Nesne,eşya, şey	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	1
nasihattaw	nasihat etmek	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-2	36
naşar	kötü, çirkin	Şekil Değişikliği	Плохой (plohoi)	dergi 1-2	9
natijesiz	neticesiz	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-1	2
negiz	temel, asıl, ana	Şekil Değişikliği		Roman	168
nurlanuw	nurlanmak	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-2	26
okiga	olay	Şekil Değişikliği	События (sobitia)	dergi 1-2	4
onı	onu	Ses Değişikliği		dergi 1-2	7
orındaw	gerçekleştirme	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	2
orınsız	yersiz, abes	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	49
orta, kogam	ortam, çevre	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	4
oyanuw	uyanmak	Ses Değişikliği		dergi 1-2	6
oyatuw	uyandırmak	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	6
ötiniş	istirham, rica	Şekil Değişikliği	Просьба (prosba)	dergi 1-2	13
ötirikşi	yalancı	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	17
öytip-büytip	Ne yapıp edip	Ses Değişikliği		Roman	192
özim	kendim	Şekil Değişikliği	я(ya)	dergi 1-2	3

paş etüw	faş etmek	Farsçadan Ödünçleme		Gazete 1-1	2
payda	fayda	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-2	14
problema	sorun	Batı Dillerinden Ödünçleme		Gazete 2-1	1
protsess	süreç	Rusçadan Ödünçleme	Процесс (protsess)	Dergi 2-1	28
ras	gerçek	Şekil Değişikliği	Правда (pravda)	dergi 1-2	26
rasında	gerçekten	Şekil Değişikliği		dergi 1-2	15
rettew	düzenleme, sıralama	Şekil Değişikliği		roman	78
rukسات	ruhsat	Arapçadan Ödünçleme	разрешение (razreshenie)	dergi 1-2	2
salak	salak	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	18
saluw	koymak	Şekil Değişikliği	Положить (polojit)	dergi 1-2	3
sanalı	bilinçli	Şekil Değişikliği		dergi 1-2	8
saktaw	saklamak	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	7
saktanuw	saklanmak	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	17
saktık	temkin	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	48
sätsizdik	başarısızlık	Şekil Değişikliği	Неудачный (neudachnyi)	dergi 1-2	17
sawatsız	kara cahil	Şekil Değişikliği	неграмотный (negramotnyy)	dergi 1-2	10
seans	oturum	Batı Dillerinden Ödünçleme		Dergi 2-1	33
sebepşi	sebep olan	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	30
sendelüw	sendelemek	Ses Değişikliği		Roman	188
septik	yardım	Batı Dillerin Ödünçleme		Gazete 2-1	5
şara	çare	Farsçadan Ödünçleme		dergi 1-2	12
şıguw	çıkmaq	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	1
sınaw	sınamak, denemek	Ses Değişikliği		Roman	200
silteme	dip not	Şekil Değişikliği	Указать (ukazat)	dergi 1-2	2
sorlı	talihsiz	Şekil Değişikliği		roman	79
sündet toy	sünnet düğünü	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	36
süyikti	sevgili, sevimli	Ses Değişikliği	Любимый (lyubimyy)	Dergi 2-1	7
sıylık	hediye	Şekil Değişikliği	Подарок (podarok)	dergi 1-2	5
şagımdaw	şikayet etmek	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	18

şarasızdık	çaresizlik	Farsça Ödünçleme		Dergi 2-2	30
şayuw	durulamak	Şekil Değişikliği		Roman	181
şaykaw	sallamak	Şekil Değişikliği		Roman	178
şımşım	çimdik	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	42
şınimen	gerçekten	Şekil Değişikliği		Roman	168
şomiluw	banyo yapmak	Şekil Değişikliği	Купаться (Kupat'sya)	Roman	233
şugıldanuw	meşgul olma	Şekil Değişikliği	Заниматься (zanimat'sya)	Dergi 1-1	26
tabılıw	tecelli	Şekil Değişikliği		roman	91
tabıstaw	emanet etmek	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	3
taytalas	tartışma	Şekil Değişikliği	Конфликт (konflikt)	dergi 1-2	12
täjjiribe	Tecrübe, deneyim	Arapça Ödünçleme	Опыт (opıt)	dergi 1-2	3
talap	talep	Arapça Ödünçleme		Gazete 2-1	1
tangajayıp	fevkalade	Şekil Değişikliği	удивительный (udivitelnyi)	dergi 1-2	14
tanılıw	görünmek	Şekil Değişikliği		dergi 1-2	4
tanıstruw	tanıştırmak	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	1
tap boluw	rastlamak	Şekil Değişikliği		roman	74
tapkan	bulan	Şekil Değişikliği	Нашедший (nashedshiy)	dergi 1-2	14
tars-turs	takırtı, patırtı	Şekil Değişikliği		roman	74
tartuw	çekmek	Şekil Değişikliği		roman	72
tasalanuw	gizlenmek, saklanmak	Şekil Değişikliği		roman	73
tayak jew	dayak yemek	Ses Değişikliği		roman	78
tazalık	temizlik	Şekil Değişikliği		Gazete 1-1	5
tazartuw	temizlemek	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	23
tekseris	denetim	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	21
telmeñdew	yalvarırcasına	Şekil Değişikliği		Roman	233
terakt	terör saldırısı	Ruşçası Kullanılmakta		Dergi 1-1	15
tıkuw	gizlemek	Şekil Değişikliği		roman	126
tıkıldaw	tıkırdamak	Ses Değişikliği		Roman	214
tilek	dilek	Ses Değişikliği	Желание (Jelaniye)	dergi 1-2	22
tirelüw	dirilmek	Ses Değişikliği		roman	74
tiyüw	değmek, dokunmak	Ses Değişikliği	Трогать (trogat)	dergi 1-2	3

tiyimdi	elverişli, uygun	Şekil Değişikliği		Gazete 1-3	
toy	düğün	Şekil Değişikliği	Свадьба (svad'ba)	dergi 1-2	7
tötenşe	olağanüstü	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	2
tulga	kişi/birey	Şekil Değişikliği	Человек (chelovek)	dergi 1-2	9
turaqtılıq	kararlılık	Ses Değişikliği		Gazete 1-2	2
tüsüw	düşmek	Ses Değişikliği		roman	72
tusau	köstek, engel	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	25
tüs	rüya/düş	Ses Değişikliği	сон(son)	dergi 1-2	9
tüsinik	kavram	Şekil Değişikliği	Концепция (konceptcia)	Gazete 3-3	1
tuspaldaw	tahmin etmek	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1	26
türtki	dürtmek	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	14
tüyüw	dövmek	Ses Değişikliği		Gazete 1-2	8
tüzetüw	düzeltilmek	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	10
uyımdastı- ruşı	düzenleyen	Şekil Değişikliği	Организатор (organizator)	dergi 1-2	4
usınıs	tavsiye	Şekil Değişikliği		Gazete 1-2	1
uşırasuw	rastlamak karşılaşmak	Şekil Değişikliği		Roman	187
utımdı	faydalı	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	19
uygaruw	halletmek, uygun görmek	Şekil Değişikliği		Roman	191
uyımdastı- ruw	örgütlemek	Şekil Değişikliği		Gazete 2-1	2
uzatuw	uzatmak	Ses Değişikliği		Dergi 2-1	6
ündemew	susmak	Şekil Değişikliği		Dergi 2-2	3
üstine	üstüne	Ses Değişikliği		Gazete 2-1	1
üzilüw	kesilmek	Şekil Değişikliği		roman	76
zar	muhtaç, ihtiyaç	Şekil Değişikliği		Roman	189
zıyan	ziyan	Arapçadan Ödünçleme		Dergi 2-2	17
zorlaw	Zorlamak, mecbur etmek	Ses Değişikliği		Roman	246
zorlıq	zorluk	Ses Değişikliği		Roman	78

Araştırmada konuyla ilgili olarak toplamda 242 kelime taranmıştır. Elde edilen bulgulara göre Türkiye ve Kazak Türkçelerinin söz varlıkları arasında görülen farklılıklar ses ve şekil değişiklikleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. 75 sözcükte ses 127 kelimedede şekil değişikliği tespit edilmiştir. Bir sözcüğün her iki dildedede (biz) aynı şekilde kullanıldığı saptanmıştır. 39 kelimenin ise Rusça, Batı dilleri, Arapça ve Farsçadan ödünçleme yapıldığı anlaşılmıştır.

Şekil değişikliğinin bu derece yüksek olmasını Türkiye Türkçesinin batıya doğru eski Türkçe geleneğinden uzaklaşması ile açıklamak mümkündür. Şekil değişikliğinde sözcükler neredeyse tanınmayacak kadar farklıdır (zar-muhtaç / üzilüw-kesilmek / ündemew-önemsememek / ündemew-susmak / uyımdastıruw-örgütlemek / utımdı-faydalı / uşırasuw-karşılaşmak / usınıs-tavsiye / uyımdastırışı-düzenleyen / tüşinik-kavram / tuspaldaw-tahmin etmek / tusau-köstek / tulga-kişi / tötenşe-olağanüstü / toy-düğün / tiyimdi-uygun / tıkuw-gizlemek / telmeñde-yalvarırcasına / tekseris-denetim / tazartuw-temizlemek / tazalık-temizlik / tasalanuw-gizlenmek / tartuw-çekmek / tars turs-takırtı patırtı / tapkan-bulan / tap boluw-rastlamak / tanılıw-görünmek / tangajayıp-fevkalade / taytalas-tartışma / tabıstaw-emanet etmek / tabılıw-tecelli / şugıldanu-meşgul olma / şomılıw-banyo yapmak / şınımen-gerçekten / şımşım-çimdik / şaykaw-sallamak / sıylık-hediye / sorlu-uğursuz / silteme-dip not / şıguw-çıkma / septik-yardım / sawatsız-kara cahil / sätsizdik-başarısızlık / saqtık-temkin / sanalı-bilinçli / saluw-koymak / rettew-düzenleme / rasında-gerçekten / özim-kendim / ötirikşi-yalancı / ötiñiş-rica / orınsız-yersiz / orındaw-gerçekleştirmek / okıga-olaylı / negiz-asıl / naşar-kötü / nağız-hakiki / mıskıl-şaka / mjuw-ezmek / mensinbew-hor bakmak / mazak-hiciv / kürdeli-karmaşık / könbew-kaçınmak / qorıtıw-özetlemek / qoltanba-imza / kolqabıs-yardım / qogamdık-toplumsal / qogam-toplum / kımtaw-bürümek / kılkındıruw-boğmak / kılmısker-suçlu / kılmıs-suç / kılık-davranış / kesir-zarar / katıstı-alakalı / qatarlas-aynı sırada / karşılas-hasım / qarapayım-basit / qamtıw-kapsamak / qalaw-istemek / qajettilik-ihya / jüzege asırwşılıq-tahakkuk / jüyeli-sistemli / jubatıw-avutmak / jönsiz-asılsız / josparlaw-planlamak / jorta-kasten / joramal-tahmin / joqtaw-yas tutmak / jolıguw-buluşmak / jljıtıw-kımıldatmak / jetistik-başarı / jay-vaziyet / jauapkerşilik-sorumluluk / jasaw-yapmak / japa-eziyet / janaruw-yenilenmek / jalkau-tembel / jaksartı-ıslah / jagday-hal / izdep tabıw-arayıp bulmak / izdew-aramak / is-faaliyet / iriktew-seçmek / erüw-peşinden gitmek / dürliktirüw-

telaşlandırmak / damu-gelişme / buzağı-kabadayı / birjolata-toptan / beyımdew-uydurmak / belsen-etkin / azer-güç bela / aykın-belirgin / auqat-yemek / aısuw-değişmek / aurtpalık-sıkıntı / asıgıs-acele / arnayı-mahsus / arılıw-kurtulmak / antalaw-kuşatmak / anıqtaw-belirlemek / akelüw-getirmek).

Ses değişikliğinde dudak ünsüzleri Kazakça ve Türkçe sözcüklerde kimi zaman biri diğerrinin yerini almıştır. Teşekkül noktaları birbirine yakın olan konsonantların iki lehçe arasında geçiş yaptığı belirlenmiştir. Kazakçadaki sedalı konsonantlar Türkçede sedasızlaştırılmış bazen de tam tersi gerçekleşmiştir. Kazakçada mastar (-mek/mak) eki yerine sözcük sonlarına uw-üw sesleri eklenmiştir (egiz-ekiz / tüş-düş / tilek-dilek / berüw-vermek / tüyüw-dövmek / türtki-dürtmek / tüşüw-düşmek / tiyüw-değmek / tirelüw-dirilmek / tıkıldaw-takırdamak / tayak jew-dayak yemek / tanıstıruw-tanıştırmak / süyikti-sevgili / sündet toy-sünnet düğünü / sınaw-sınamak / sendelüw-sendelemek / sebepşi-sebep olan / saktaw-saklamak / salak-salak / oyatuw-uyandırmak / onı-onu / kundaktaw-kundaklamak / körisüw-görüşmek / kıldanışı-kullanıcı / kirüw-girmek / kıluw-kılmak / kalıptastıruw-kalıplaştırmak / jatıw-yatmak / jatırkaw-yadırgamak / boldı-oldu / birlesken-birleşmiş / bezendirüw-bezemek).

Arapça ve Farsçadan yapılan kimi ödünçlemeler her iki dilde de benzer şekilde dilin fonetiğine uydurulmuştur (aure-avare / nurlanuw-nurlanmak / natıjesiz-neticesiz / narse-nesne / müsirkew-esirgemek / muktaj-muhtaç / maşakat-meşakkat / maksut-maksat / mädeni-medeni / kor-hor / kızmet-hizmet / kayrattı-gayretli / jahan-cihan / ırıstı-rızıklı / zıyan-ziyan / talap-talep / täjiribe-tecrübe / şarasızlık-çaresizlik / şara-çare / ruksat-ruhsat / payda-fayda / paş etüw-faş etmek / nasıhattaw-nasihahat etmek / koş-hoş / kayır-hayı / japa-cefa /).

Türkiye Türkçesi ağızlarında bazı Kazakça kelimeleerin kullanıldığı görülmektedir (özim-kendim / kömek-yardım / bekem-sağlam / aparıw-götürmek).

Batı dillerinden geçen sözcükler Kazak Türkçesinde kullanıldığı halde Türkiye Türkçesinde bunlara çoğunlukla Türkçe karşılıklar verilmiştir (Seans-oturum / problema-sorun / kommunaldı-toplumsal / faktor-unsur / fakt-olgu / septik)

Kazakçası olmayan ve sadece Rusçası kullanılan kelimeler bulunmaktadır (декрет-doğum izni / terakt-terör saldırısı / protsess-süreç / kollektiv-ortak / integratsiyya-bütünlüşme).

Kazakçada f sesi olmadığından Arapçadan gelen f sesleri p sesine çevrilmiştir (beytarap-tarafsız / payda-fayda / paş etüw-faş etmek / beytarap-tarafsız).

Farsçadaki olumsuzluk eki bi Kazakçada bey şeklinde kimi Arapça kelimelerin başına getirilerek kullanılmıştır (beytanıs-tanınmayan / beyresmi-resmi olmayan / beytarap-tarafsız / beymalim-meçhul)

Kazakça kelimelerin karşılıkları Türkiye Türkçesinde bazen Arapça ödünçlemelerle karşılandığı saptanmıştır (usınıs-tavsiye / tuspaldaw-tahmin etmek / tangajayıp-fevkalade / tabıstaw-emanet etmek / tabılıw-tecelli / tabılıw-meşgul olma / sıyılık-hediye / sorlı- talihsiz / saktık-temkin / ötiniş-rica / koltanba-imza / joramal-tahmin).

4. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada her iki lehçenin birbirlerini ne kadar tamamladığı ve bütünlendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ses, şekil ve semantik olarak her ikisinde aynı köklerden beslendiği aynı toprakları paylaştıkları, aynı toplumlara komşuluk ettikleri açıkça görülmektedir.

Her iki Türk lehçesinin tarihi süreç içerisinde bir takım topluluklarla zorla veya barış halinde etkileşim halinde olduğu ve sözcük hazinelerine söz konusu toplumlardan ödünçlemeler yaptıkları açık bir şekilde görülmektedir.

Politik ve siyasi nedenlerden dolayı Kazak Türkçesine Rusça sözcüklerin geçtiği hatta kimilerinin sadece Rusça karşılıklarının kullanıldığı anlaşılmıştır. Kazakistan'ın farklı bölgelerinde kimi sözcüklerin Kazakçaları kullanılırken kimi bölgelerinde ise Rusçalarının tercih edildiği saptanmıştır.

Kazak ve Türkiye halklarının İslamiyeti kabulü ile her iki şiveyede (Ergin'e göre) ortak Arapça sözcüklerin girdiği tespit edilmiştir. Arapça sözcüklerin her iki şivede de hançereye uydurulmasında farklılıklar görülmektedir.

Aynı coğrafyada yaşıyor olmak ve komşuluk ilişkileri sebebi ile Farsçadan zamanla her iki şiveyede ödünçlemeler yapılmıştır. Arapçada olduğu gibi ortak sözcükler alınmıştır.

Teknoloji ve sanayileşmeye bağlı olarak her iki dilede batı dillerinden ödünçlemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Türkiye Türkçesinde batı dillerinden yapılan ödünçlemelere Türkçe karşılıklar verme çabasının olduğu görülmektedir. Türkiye Türkçesindeki Arapça ve Farsça sözcüklerle karşılanan kavramlar, Kazak Türkçesinde eski Türkçe kelimelerle karşılanmıştır.

Şekil değişikliği gerçekleşen sözcüklere bakıldığında Kazak Türkçesinde eski Türkçeye ait söz varlığının korunduğu ve bunun dilin söz varlığını zenginleştirdiği elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır. Kazakçadaki eski Türkçe dönemine ait kimi söz varlığının Anadolu ağızlarında yaşadığı belirlenmiştir.

Her iki toplumun dilbilimcilerinin söz varlığını yaşatmaya, geliştirmeye ve ileriye taşımaya yönelik olarak ortak çalışmalar yapması gerekmektedir. Özellikle eski Türkçe kelimelerin Türkiye Türkçesi söz varlığına yerleştirilmesi için denemeler yapılmalıdır.

Her iki toplumda söz varlıklarına yeni bir sözcük katabacaklarında yabancı bir sözcüğü tercih etmeden önce mutlaka birbirlerinin kelime hazinelerine bakmalıdırlar.

Özellikle soydaş toplumların dilbilimcileri veya yetiştirecekleri öğrenciler aracılığı ile bir araya gelmeli ve Türkçenin etimolojik sözcüğünü oluşturmalarıdır. Çünkü Türkçenin etimolojik sözlüğünü yazmak sadece bir lehçeye hakim bir akademisyenin tek başına yapacağı bir iş değildir.

Türkçenin söz varlığının gelecek nesillere aktarılması adına teknolojik olanaklardan yararlanılarak ortak programlar yapılmalıdır. Bu programların dil içeriği uzman kişilerce hazırlanmalıdır.

Türk dillerinin söz varlığı çalışmalarına başta dilbilimciler olmak üzere herkes destek vermelidir, bir halkı bağlayan en temel unsurlardan biri dildir.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan. *Kelimelerin Ölümü Olayı ve Türk Yazı Dilindeki Örneklerinde Arapça ve Farsça Unsurların Etkisi Üzerine Notlar. Necati Lugal Armağanı*. Ankara: T. Tarih Kurumu, 1969.

AKSAN, Doğan. *Sözcük Bilim: Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1991.

AKSAN, Doğan. *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi, 1996.

AKSAN, Doğan. *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2005.

AKSAN, Doğan. *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi, 2006.

ARSLAN, Sevilay. *Mir Yakup Duwlatof'un Oyan Kazak İsimli Eserinin Kelime Hazinesi Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, 2007.

AYDIN, Mehmet. *Dilbilim El Kitabı*. İstanbul: 3f Yayınevi, 2007.

BOZKURT, Fuat. *Türklerin Dili*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2002.

BURAN, Ahmet. Çağdaş Türk Lehçeleri. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

CİN, Ali ve TOKAY, Yaşar. Bengü Taşların Söz Varlığı İle Türkiye Türkçesi Ağzlarının Söz Varlığının Karşılaştırılması. *Turkish Studies*, 7(1), 697, 2012.

CUMAKUNOVA, Gülzura. Kırgız Türkçesinde Arapçadan Alıntı Kelimeler. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 9, 102, 2008.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf. Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler. İstanbul: Papatya Yay., 2002.

DEMİRCAN, Ömer. İletişim ve Dil Devrimi. (1. Basım). İstanbul: Yayılım Yayınları, 2000.

DEMİREZEN, Mehmet. Dil Tarihlemesi (Glottochronology) ve Dilbilimdeki Yeri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 101-111, 1981.

DOERFER, Gerhard. Temel Sözcükler Ve Altay Dilleri Sorunu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1-15, 1981.

EKER, Süer. Çağdaş Türk Dili. (2. Basım). Ankara: Grafiker Yayınları, 2003.

ERCİLASUN, Ahmet Bican. Türk Lehçeleri Grameri (Ferhat Tamir, Kazak Türkçesi). Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.

ESEN, İ. Kazak Dili - Dil Bilgisi Kılavuzu. Almatı, 2008.

GEN, Sıla. Harezmi Türkçesinden Kazakçaya Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

GÜNEŞ, Firdevs. Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma. (1. Basım). Ankara: Nobel Yay., 2007.

HASIRCI, Sevil. Türkçenin Söz Varlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi (Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Türkçenin Eğitimi Ve Öğretimi Anabilim Dalı, 2008.

İMER, Kamile. Türk Yazı Dilinde Dil Devriminin Başlangıcından 1965 Yılı Sonuna Kadar Özleşme Üzerine Sayıma Dayanan Bir Araştırma. *Türkoloji Dergisi*, 5(1), 175-190, 1973.

KAPLAN, Mehmet. Kültür ve Dil (4. Basım). İs-

tanbul: Dergâh Yayınevi, 1986.

KARABABA, Safiye. Feyza Hepçilingirler'in Romanlarında Söz Varlığı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 2013.

KARABULUT, Ferhat. Dil Ölümü Sürecinde Kazak Türkçesinin Durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 81, 2008.

KARACA, Oktay Selim. Çağdaş Türk Lehçelerinin Söz Varlığındaki Ortaklığa Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Turkish Studies*, 6(1), 1340, 2011.

KRAUBAYEVA, Gulnaz. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat'it Türk'ünde Yer Alan Sosyal ve İktisadi Hayat İle İlgili Söz Varlığının Günümüz Kazak Toplumunda Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Bilim Dalı, 2009.

KUTALMIŞ, Mehmet. Tarihte Ve Günümüzde Kazakistanın Alfabe Meselesi, *Bilig*, 31, 1-21, 2004.

MÄNTYLÄ, Katja. Idioms And Language Users: The Effect Of The Characteristics Of Idioms On Their Recognition And Interpretation By Native And Non-Native Speakers Of English. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Finlandiya: University Of Jyväskylä, 2004.

MERT, Esra Lile. Türkçenin Söz Varlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Türkçenin Eğitimi Ve Öğretimi Anabilim Dalı, 2009.

OBA, Emin. Kazak Türkçesindeki Arapça Ve Farsça Kelimelerin Fonetik Değişimleri. *Turkish Studies*, 9(6), 797, 2014.

ÖZBEK, E. Erdem. Türkiye'de "Söz Varlığı" Çalışmaları Ve Bunlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Akademik Kaynak (Akad)*, 3(5), 23-38, 2015.

PAYLAN, Kerime. Türkçede Kelime Türetme Yollarına Genel Bir Bakış. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 2015.

RUSTEMOV, L. Z. Qazirgi Qazaq Tilindegi Arap-Parsı Kirme Sözdere. Almatı, 1982.

SAKHİPOVA, Farida. Kazak Türkçesinin Merkezî, Kuzey Ve Doğu (Orta Jüz) Ağzları. *Yayınlanma-*

muş Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, 2007.

SARIBAYEV, Ş. Kazahskaya Regyonal'naya Leksikografiya. Almatı: Nauka, 1976.

SIZDIKOVA, Rebiga. Kazak Edebi Dilinin Tarihi, Almatı, 1993.

SİNAN, Ahmet Turan ve DEMİR, Sezgin. Dil Bilimini Sevdiren Adam: Prof. Dr. Doğan Aksan (1929-2010). Turkish Studies, 5(4), 640, 2010.

ŞAHİN, Hatice. Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(1), 125, 2006.

ŞENEL, Mustafa. Kes-Kopyala-Yapıştır; Yeni Kelime Türet. 38. Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. Ankara, 2011.

ŞUATAMAN, Özlem. Kazak Türkçesiyle "Kırgız Halk Erteğileri" (Transkripsiyonlu Metin- İnceleme-Sözlük). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

ÜSTÜN, Mehmet Cihat. Erzincan (Merkez) Ağzının Ses Bilgisi Ve Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2008.

YALÇIN, Süleyman Kaan ve ŞENGÜL, Murat. Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü Ve İşlevleri. Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları, 2(2), 749-769, 2007.

YILDIRIM, Ali. Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri Ve Önemi, Eğitim ve Bilim, 23 (112), 9, 1999.